

Młody Jurysta

Prawo do nauki nieletniego w placówkach resocjalizacyjnych

Łukasz Sitkowski¹

37–55

Streszczenie: W artykule autor dokonuje analizy przepisów prawa oświatowego i aktów wykonawczych w kontekście realizacji tego uprawnienia na gruncie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Przedstawia sytuację nieletniego, który na mocy orzeczenia sądu rodzinnego, korzysta ze swojego prawa do nauki w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz okręgowych ośrodkach wychowawczych. Odwołuje się także do pojęcia resocjalizacji nieletnich, która wzbogaca analizę prawa do nauki i korelującego do niego obowiązku szkolnego, w oparciu o literaturę z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej, formując wnioski *de lege ferenda*, które zdaniem autora zapewniłyby pełniejszą realizację prawa do nauki nieletniego podczas wykonywania środków izolacyjnych.

Słowa kluczowe: prawo do nauki, nieletni, placówki resocjalizacyjne, obowiązek szkolny, środki izolacyjne

¹ Doktorant w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Prelegent międzynarodowych i ogólnopolskich konferencji naukowych oraz autor publikacji z zakresu ochrony praw człowieka, prawa międzynarodowego, konstytucyjnego, wyznaniowego, rodzinnego i nieletnich, Przewodniczący Samorządu Doktorantów UKSW, Sekretarz Doktoranckiego Forum Uniwersytetów Polskich. ORCID: 0000-0002-4659-3652.

Abstract: The right of a minor to education in rehabilitation centres

In the article, the author analyses the provisions of the educational law and executive acts in the context of the implementation of this entitlement on the basis of the Act of 9 June 2022 on the support and resocialization of minors. It presents the situation of a juvenile who, by virtue of a family court decision, realizes the right to education in correctional institutions, juvenile shelters and district educational centers. It also refers to the concept of the resocialization of minors, which enriches the analysis of the right to education and the correlated obligation to study, based on the literature in the field of resocialization pedagogy, formulating *de lege ferenda* conclusions which, in the author's opinion, would ensure a more complete realization of the right to education of minors during the execution of isolation measures.

Keywords: right to education, juvenile, rehabilitation institutions, compulsory education, custodial measures

1. Wprowadzenie

Zgodnie z regułami 12 i 13 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności, pozbawienie wolności powinno mieć miejsce w warunkach zapewniających poszanowanie jego praw. Nieletniemu nie wolno z powodu jego aktualnego statusu odmawiać korzystania z praw obywatelskich, przysługujących mu na podstawie prawa krajowego oraz prawa międzynarodowego². Prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw dziecka, niezależnie od ich statusu prawnego, miejsca przebywania czy sytuacji życiowej³. Szczęólnego znaczenia nabiera ono w kontekście nieletnich przebywających w placówkach resocjalizacyjnych, takich jak zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz okręgowe ośrodki wychowawcze. W tych instytucjach edukacja powinna pełnić funkcję nie tylko dydaktyczną, ale przede wszystkim wychowawczą i resocjalizacyjną, umożliwiając wychowankom powrót do społeczeństwa jako jego pełnoprawni członkowie⁴.

² P. Kobes, *Orzekanie i wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec nieletnich w Polsce*, Warszawa 2015, s.331.

³ Konwencja o prawach dziecka, sporządzona w Nowym Jorku 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526), art. 28.

⁴ M. Grzegorzewska, *Pedagogika specjalna*, Warszawa 1964, s. 173–175.

Celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie czy prawo do nauki w tych placówkach jest realizowane zgodnie z obowiązującymi regulacjami i intencją ustawodawcy, a także jakie bariery – prawne, organizacyjne i indywidualne – stoją na przeszkodzie w skutecznym zapewnieniu edukacji nieletnim. Analiza ma również na celu wskazanie możliwych rozwiązań legislacyjnych oraz organizacyjnych służących zwiększeniu skuteczności oddziaływań edukacyjno-resocjalizacyjnych. Należy w związku tym przyjąć, że realizacja prawa do nauki w placówkach resocjalizacyjnych, mimo gwarancji ustawowych i konstytucyjnych, napotyka istotne trudności w praktyce, a głównym źródłem tych trudności są: brak indywidualizacji procesu nauczania, niedostosowanie programów edukacyjnych do specyfiki wychowanków oraz niespójność przepisów prawnych. W związku tym zastosowano analizę systemową, pozwalającą dostrzec wzajemne zależności między normami prawnymi, organizacją instytucji resocjalizacyjnych a rzeczywistym funkcjonowaniem systemu edukacyjnego w środowiskach izolacyjnych.

Wprowadzenie ustawą jednolitego dla wszystkich placówek, w których nieletni przebywają na podstawie orzeczenia sądu, katalogu praw wyznacza standardy funkcjonowania ośrodków, zakładów i schronisk, przy jednoczesnym wykształceniu u nieletnich świadomości, że są podmiotem, a nie przedmiotem procesu wychowawczego i resocjalizacyjnego, niezależnie od rodzaju zastosowanego środka o charakterze izolacyjnym. W trakcie pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich nieletni ma prawo do między innymi: korzystania z wolności religijnej, nauki, zapoznania się z przysługującymi prawami i obowiązkami; dostępu do informacji o obowiązujących w ośrodku, zakładzie lub schronisku statucie lub regulaminie, korespondencji i korzystania z środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej, uzyskania pomocy psychologicznej i pedagogicznej oraz terapeutycznej, przejawiania własnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności; uczestnictwa w zajęciach organizowanych w ośrodku, zakładzie lub schronisku, a za zgodą dyrektora również poza ośrodkiem, zakładem lub schroniskiem⁵.

Oczywiście poza kanonem praw, nieletni posiada szereg obowiązków, o których mówi ustawa. Wśród nich należy wymienić, te które związane są bezpośrednio bądź pośrednio z tematem niniejszego artykułu. Tu przede wszystkim

⁵ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (t.j.: Dz.U. z 2023 r., poz. 289, 1860), art.107.

należy wymienić obowiązki wymienione w art. 108 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, a więc: przestrzeganie statutu lub regulaminu i rozkładu zajęć w ośrodku, zakładzie lub schronisku; uczestniczenia w procesie resocjalizacji; wykonywania poleceń pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska; odnoszenia się do pracowników ośrodka, zakładu lub schroniska, nieletnich oraz innych osób z poszanowaniem ich godności⁶. Prawo i obowiązek nauki realizowany jest w myśl ustawy z dnia 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe⁷.

Każdy nieletni będący w wieku szkolnym ma prawo do edukacji odpowiadającej jego potrzebom, zainteresowaniom i zdolnościom. Zdobywanie wykształcenia jest priorytetem w przygotowaniu go do funkcjonowania w społeczeństwie. Organizacja kształcenia ogólnego i zawodowego okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich odbywa się na ogólnych zasadach obowiązującego systemu oświaty w Polsce. Takie rozwiązanie gwarantuje każdemu nieletniemu możliwość kontynuowania nauki po opuszczeniu ośrodka. Zdobywanie kwalifikacji teoretycznych i praktycznych w toku przygotowania zawodowego zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu ośrodka, zakładu lub schroniska, przyczynia się do aktywizacji zawodowej nieletnich oraz w konsekwencji zwiększa szanse na pełną integrację społeczną po opuszczeniu placówki⁸. Kształcenie zawodowe nieletnich odbywa się w szkołach ponadpodstawowych, które funkcjonują w strukturze organizacyjnej ośrodka, zakładu i schroniska w formie praktycznej nauki zawodu, organizowanej w postaci zajęć praktycznych odbywających się w warsztatach szkolnych. Nieletni odbywa zajęcia przysposobienia do pracy w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy, które ujęte są w ramowych planach nauczania w klasie VII i klasie VIII szkoły podstawowej z oddziałami przysposabiającymi do pracy. Zajęcia przysposobienia do pracy odbywają się w warsztatach szkolnych lub pracowniach szkolnych tej szkoły, która prowadzi przyuczenie. Nieletni w wieku wykraczającym poza obowiązek szkolny ma możliwość zdobycia dodatkowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych na kursach i szkoleniach organizowanych przez ośrodki, zakłady i schroniska⁹.

⁶ Ibidem, art. 108.

⁷ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe (t.j.: Dz. U. z 2023 r., poz. 900, 1672, 1718, 2005).

⁸ E. Góralczyk, *Diagnoza społeczna funkcjonowania Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii z uwzględnieniem form pracy i pomocy wychowankom, analiza potrzeb i problemów wychowanków oraz kadry ośrodków*, Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii Ośrodka Rozwoju Edukacji, Warszawa 2011, s.20–21.

⁹ Uzasadnienie projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, druk sejmowy nr 2183, Sejm RP IX Kadencji, s. 75.

W strukturze Ministerstwa Sprawiedliwości funkcjonuje 30 placówek dla nieletnich, w tym 5 dla dziewcząt, tj. 11 zakładów poprawczych, 11 okręgowych ośrodków wychowawczych, 2 schroniska dla nieletnich oraz 6 połączonych zakładów poprawczych ze schroniskami dla nieletnich. Dysponują one 1629 miejscami, w tym 1369 dla chłopców oraz 260 dla dziewcząt¹⁰.

2. Organizacja edukacji nieletnich w placówkach resocjalizacyjnych

Minister Sprawiedliwości na mocy art. 8 ust. 12 ustawy – Prawo oświatowe zakłada i prowadzi publiczne szkoły w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich¹¹. Szkoły te są placówkami, które obejmuje system oświaty (art. 14 ust. 1 i 2 Prawa oświatowego)¹². Realizują one prawo każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawo do wychowania i opieki. Uczniowie tych szkół to młodzież niedostosowana społecznie, wobec której sąd zastosował środek poprawczy lub środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Organizacja pracy tych szkół wynika bezpośrednio z charakteru placówki, przy jakiej funkcjonuje. Obecnie tę kwestię reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2022 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich¹³.

Organizacja i system wychowawczy zakładów dla nieletnich zapewniają indywidualne oddziaływania odpowiednie do osobowości i potrzeb wychowawczych nieletniego, a w szczególności nauczanie ogólnokształcące i zawodowe, działalność kulturalno-oświatową i sportową, a także działalność mającą na celu rozwijanie aktywności społecznej i wdrożenie nieletniego do pracy społecznie użytecznej. Aby powyższe zadania mogły być w pełni realizowane, konieczne jest zintegrowane współdziałanie wszystkich działów zakładu poprawczego lub okręgowego ośrodka wychowawczego lub schroniska, w tym

¹⁰ Dane za: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/zaklady-poprawcze-i-schroniska-dla-nieletnich> [dostęp: 17.06.2025 r., godz. 16.16].

¹¹ Ustawa z 14.4.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 8.

¹² Ibidem, art. 14.

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.9.2022 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich (Dz.U. z 2022 r., poz. 1927).

również szkoły¹⁴. Szkoła jako jednostka działa w oparciu o przepisy określone przez ministra właściwego do spraw oświaty, nie stanowi jednak samodzielnej jednostki zorganizowanej przy zakładzie, ale jest integralną częścią zakładu, ośrodka lub schroniska jako placówki¹⁵.

Nabór wychowanków do tego typu placówek ze względu na ich specyfikę, tj. orzeczenie sądowe i scentralizowane kierowanie, trwa w ciągu całego roku niezależnie od organizacji roku szkolnego. Izolacyjny charakter zakładów dla nieletnich wymusza potrzebę pobytu wychowanków również w okresie przerw w nauce, takich jak ferie świąteczne, zimowe czy wakacje. Tylko nieliczni wychowankowie korzystają w tym czasie z urlopowań do domów rodzinnych. Możliwość ta jest traktowana w kategoriach nagrody.

W ramach funkcjonujących obecnie okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich działają placówki edukacyjne realizujące obowiązek szkolny na poziomie szkoły podstawowej oraz szkoły branżowej I stopnia bądź szkoły branżowej I i II stopnia¹⁶. Organem prowadzącym i nadzorującym pracę placówek jest Minister Sprawiedliwości, zaś w zakresie realizacji przedmiotów ogólnokształcących nadzór sprawuje Kuratorium Oświaty¹⁷.

Szkoła umożliwia zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie oraz uzyskanie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej bądź świadectwo ukończenia szkoły branżowej. Zadania szkoły są określone przez: Szkolny Zestaw Programów Nauczania, mający swoją podstawę w art. 22a Prawa oświatowego, który uwzględnia wymiar wychowawczy oraz cele, zadania, osiągnięcia uczniów zgodnie z podstawą programową oraz Szkolny Program Wychowawczo-Profilaktyczny, do którego odnosi ustawodawca w art. 26 Prawa oświatowego, stanowiący integralną część programu wychowawczego zakładu, który opisuje w sposób całościowy wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez wszystkich nauczycieli¹⁸. Szkoły prowadzą systematyczną działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną wśród uczniów. Działalność ta obejmuje działania uprzedzające mające na celu przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań

¹⁴ M. Noszczyk-Bernasiewicz, M. Bernasiewicz, *Sytuacja szkolna nieletnich w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich: analiza jakościowa*, Katowice 2012, s. 123.

¹⁵ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, *op. cit.*, art.337.

¹⁶ W. Waśkowicz, *Kształcenie zawodowe na terenie placówek resocjalizacyjnych w schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych*, Rzeszów 2019, s. 276.

¹⁷ Ibidem, s.275.

¹⁸ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 22a i 26.

ryzykownych związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych przez uczniów, charakteryzujących się nieprzestrzeganiem przyjętych dla danego wieku zwyczajowych norm i wymagań¹⁹.

Na podstawie art. 68 i n. Prawa oświatowego organami szkół są: dyrektor szkoły i rada pedagogiczna²⁰. Zgodnie z art. 332 ust. 5 ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich jest dyrektorem szkoły w rozumieniu Prawa oświatowego²¹. Dyrektor okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich jest powoływany przez Ministra Sprawiedliwości. Zatem zgodnie z tym przepisem przysługują mu kompetencje dyrektora szkoły w przewidziane w powyższej ustawie. Dyrektor szkoły jest organizatorem całokształtu działalności dydaktycznej, rewalidacyjnej i opiekuńczej szkoły, przewodniczącym rady pedagogicznej. Pełniąc rolę przewodniczącego rady pedagogicznej, dyrektor prowadzi i przygotowuje zebrania rady, odpowiada za zawiadomienie o jej terminie i porządku obrad. Przedstawia, nie rzadziej niż dwa razy w roku szkolnym, ogólne wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informację o działalności szkoły²². W ramach obowiązków wynikających z przepisów Prawa oświatowego, dyrektor między innymi: sprawuje nadzór pedagogiczny planując i organizując pracę szkoły, a także inspiruje i wspomaga nauczycieli w spełnieniu przez nich wymagań w zakresie jakości pracy szkoły. Dyrektor opracowuje program rozwoju szkoły, w oparciu o wnioski płynące z nadzoru pedagogicznego, gromadzi informacje o pracy nauczycieli w celu wyrażania opinii do oceny ich pracy. Kieruje działalnością dydaktyczno-resocjalizacyjną szkoły oraz nadzoruje działalność warsztatów szkolnych. Dbą o mienie szkoły, realizuje zadania wynikające z przepisów bhp i p.poż., zapewnia warunki do realizacji programów nauczania poprzez zabezpieczenie bazy dydaktycznej kadry oraz uczniów²³. Realizuje wnioski i uchwały rady pedagogicznej. Dyrektor zobowiązany jest do uczestnictwa w naradach i konferencjach organizowanych przez nadzór pedagogiczny Ministerstwa Sprawiedliwości i Kuratorium Oświaty. Opracowuje i prowadzi dokumenty programowo-organizacyjne szkoły takie jak: arkusz organizacyjny szkoły, tygodniowy rozkład zajęć, roczny plan szkoły, zakres obowiązków nauczycieli, plan imprez szkolnych,

¹⁹ M. Staniaszek, D. Kubiak, *Instytucjonalny system resocjalizacji nieletnich w Polsce*, Łódź 2014, s. 126.

²⁰ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 68 i n.

²¹ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, *op. cit.*, art. 332.

²² Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 68.

²³ Ibidem.

obowiązkową dokumentację przebiegu nauczania zgodnie z rozporządzeniem ministra właściwego do spraw oświaty.

Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w szkołach w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich, a także okręgowych ośrodkach wychowawczych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości, rozpoczynają się w pierwszym powszednim dniu września, z wyjątkiem soboty, a kończą w ostatni piątek czerwca. W klasach programowo najwyższych zasadniczych szkół zawodowych zajęcia dydaktyczno-wychowawcze kończą się w najbliższy piątek po dniu 11 czerwca. Zgodnie z § 3 rozporządzenia, w szkołach w zakładach poprawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych czy schroniskach dla nieletnich nie przewiduje się ferii szkolnych. Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w roku szkolnym dzielą się na dwa semestry: I semestr – od dnia rozpoczęcia zajęć dydaktyczno-wychowawczych we wrześniu do ostatniego powszedniego dnia stycznia, z wyjątkiem soboty; II semestr – od pierwszego powszedniego dnia lutego, z wyjątkiem soboty, do dnia zakończenia rocznych zajęć dydaktyczno-wychowawczych. Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze są realizowane w ciągu sześciu dni tygodnia, z wyjątkiem dni świątecznych, zgodnie z arkušem organizacji pracy szkoły. Terminy przerw świątecznych w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych: zimowa przerwa świąteczna trwa od dnia 23 grudnia do dnia 31 grudnia albo od dnia 22 grudnia do dnia 31 grudnia, jeżeli dzień 22 grudnia wypada w poniedziałek; wiosenna przerwa świąteczna rozpoczyna się w czwartek poprzedzający święta i kończy w pierwszy wtorek po świętach. Na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, dyrektor szkoły dla wychowanków przebywających w zakładach poprawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych lub schroniskach dla nieletnich, w dniach wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych organizuje zajęcia wychowawczo-opiekuńcze z uwzględnieniem specyfiki pracy resocjalizacyjnej²⁴.

Dyrektor szkoły ma prawo do wydawania poleceń służbowych wszystkim pracownikom szkoły, wnioskowania i wyrażania opinii o zatrudnianiu i zwalnianiu pracowników szkoły, wyrażania opinii o pracy nauczycieli, decydowania o wewnętrznej organizacji szkoły, a także reprezentowania szkoły na zewnątrz²⁵.

Na podstawie art. 69 Prawa oświatowego rada pedagogiczna szkoły jest organem kolegialnym. Współdziała z dyrektorem szkoły w wykonywaniu zadań i podnoszeniu jakości pracy szkoły. Radę pedagogiczną stanowią wszyscy

²⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.9.2022 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich, *op. cit.*, § 3–5.

²⁵ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 68.

pracownicy pedagogiczni szkoły i warsztatu, bez względu na wymiar czasu pracy. Przewodniczącym rady pedagogicznej jest dyrektor szkoły. Organy szkoły współpracują z sobą przy podejmowaniu ważniejszych decyzji²⁶. Na podstawie art. 333 ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich odpowiednikiem rady pedagogicznej jest rada okręgowego ośrodka wychowawczego, zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich. Tworzą ją, podobnie jak radę pedagogiczną w rozumieniu przepisów Prawo oświatowe, wszyscy pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w ośrodku, zakładzie lub schronisku. Rada ośrodka, zakładu i schroniska ustala swój regulamin. Zebrania rady są protokołowane²⁷.

3. Podstawa programowa oraz wytyczne ministra właściwego do spraw oświaty i Ministra Sprawiedliwości w placówkach resocjalizacyjnych

Edukacja na poziomie szkoły podstawowej jest obowiązkowa²⁸. Kształcenie na tym poziomie stanowi fundament edukacji. Zadaniem szkoły jest wprowadzenie ucznia w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków oraz wdrażanie do samorozwoju. Szkoła zapewnić ma bezpieczne warunki oraz atmosferę do nauki, uwzględniając indywidualne możliwości i potrzeby edukacyjne ucznia.

Najważniejszym celem kształcenia w szkole podstawowej jest dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia²⁹. Kształcenie w szkole podstawowej trwa osiem lat i jest podzielone na dwa etapy edukacyjne: 1) I etap edukacyjny obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna; 2) II etap edukacyjny obejmujący klasy IV–VIII szkoły podstawowej. Działalność edukacyjna szkoły określona jest przez: szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły. Definiują je kolejno art. 22a i 26 Prawa oświatowego³⁰. Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły powinny tworzyć spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela. Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb. W szkole

²⁶ Ibidem, art. 69.

²⁷ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, op. cit., art. 333.

²⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.), art. 70.

²⁹ E. Rostańska, *Proces a rezultat. Bazowe i docelowe składniki przestrzeni edukacyjnej* [w:] J. Skibska, J. Wojciechowska (red.), *Współczesna edukacja. Wielopłaszczyznowość zadań*, Kraków 2016, s. 16.

³⁰ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, op. cit., art. 22a i 26.

podstawowej na I etapie edukacyjnym, obejmującym klasy I–III – edukacja wczesnoszkolna, edukacja realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego³¹. Na II etapie edukacyjnym, obejmującym klasy IV–VIII, realizowane następujące przedmioty: język polski; język obcy nowożytny; muzyka; plastyka; historia; wiedza o społeczeństwie; przyroda; geografia; biologia; chemia; fizyka; matematyka; informatyka; technika; wychowanie fizyczne; edukacja dla bezpieczeństwa; wychowanie do życia w rodzinie; etyka; język mniejszości narodowej lub etnicznej; język regionalny – język kaszubski³². Nadzór pedagogiczny nad szkołą przy zakładzie poprawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym czy schronisku dla nieletnich sprawuje Minister Sprawiedliwości na podstawie art. 60 ust. 4 Prawa oświatowego³³, natomiast nadzór pedagogiczny w zakresie nauczania w szkole przedmiotów ogólnokształcących sprawuje na podstawie art. 60 ust. 4 Prawa Oświatowego – Kurator Oświaty³⁴.

Celem edukacji w branżowej szkole I stopnia, działających przy okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schronisk dla nieletnich jest przygotowanie wychowanków do uzyskania kwalifikacji zawodowych, a także, do pracy i życia w warunkach współczesnego świata. Kształcenie ogólne w branżowej szkole I stopnia otwiera proces uczenia się przez całe życie. Poza kształceniem zawodowym, branżowa szkoła I stopnia ma za zadanie wyposażyć uczniów w odpowiedni zasób wiedzy ogólnej, która stanowi fundament wykształcenia, umożliwiając zdobyć podczas dalszej nauki zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych oraz umożliwiając kontynuację kształcenia w branżowej szkole II stopnia, a następnie jej późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie³⁵.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia należą: czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystania i refleksyjnego przetworzenia tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa; myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym; myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania

³¹ J. Karbowiczek, A. Klim – Klimaszewska, *Edukacja wczesnoszkolna w teorii i w praktyce*, Warszawa 2017, s. 47–49.

³² Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, *op. cit.*, art. 47.

³³ *Ibidem*, art. 60.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Ustawa z 22.12.2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j.: Dz. U. z 2023 r. poz. 2005), art. 5–II.

problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa; umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie; umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi; umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji; umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się; umiejętność pracy zespołowej³⁶. Przedmioty nauczania z zakresu kształcenia ogólnego w branżowej szkole I stopnia: język polski; język obcy nowożytny; historia; wiedza o społeczeństwie; podstawy przedsiębiorczości; geografia; biologia; chemia; fizyka; matematyka; informatyka; wychowanie fizyczne; edukacja dla bezpieczeństwa; wychowanie do życia w rodzinie; etyka; język mniejszości narodowej lub etnicznej; język regionalny – język kaszubski³⁷.

Realizację celów wyznaczonych placówkom edukacyjnym uzyskuje się poprzez opracowanie i wprowadzenie programów nauczania. Program nauczania zaproponowany przez nauczyciela lub zespół nauczycieli musi być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony i powinien uwzględniać warunki dydaktyczne i lokalowe szkoły, zainteresowania uczniów, lokalizację szkoły, warunki środowiskowe i społeczne uczniów. Program nauczania opracowuje się na cały etap szkolny³⁸. Nauczyciel może proponować program nauczania ogólnego lub program kształcenia w danym zawodzie opracowany samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami. Program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, określany jest "programem nauczania ogólnego" dopuszcza do użytku dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej³⁹. Program nauczania zawiera: szczegółowe cele kształcenia i wychowania; treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego; sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany; opis założonych osiągnięć ucznia; propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia. Program nauczania do użytku wewnętrznego w szkole dopuszcza

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ M. Łobocki, *W poszukiwaniu skutecznych form wychowania*, Warszawa 1990, s. 29.

³⁹ B. Ledwoch, M. Giza, *Specyfika pracy terapeutycznej w zakładach resocjalizacyjnych dla nieletnich*, [w:] *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Pedagogia-Psychologia*, 17/2004, Lublin 2004, s. 210.

dyrektor szkoły w terminie do 31 sierpnia każdego roku szkolnego⁴⁰. Dopuszczone programy nauczania stanowią szkolny zestaw programów nauczania. Dyrektor szkoły ogłasza szkolny zestaw programów nauczania w formie decyzji kierowniczej do dnia 1 września każdego roku. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne (IPET) opracowane na potrzeby ucznia z orzeczeniem o niepełnosprawności, programy zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym lub zagrożonych niedostosowaniem dopuszcza także dyrektor szkoły⁴¹.

Szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym określa arkusz organizacyjny opracowany przez dyrekcję zakładu w porozumieniu z kierownikami poszczególnych agend na podstawie ramowych planów nauczania oraz planu finansowego zakładu, która ma swoją podstawę w § 17 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 28.2.2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli⁴². Arkusz organizacji podlega zatwierdzeniu przez organ prowadzący szkołę. Podstawową jednostką organizacyjną jest oddział. Uczniowie w danym roku szkolnym uczą się wszystkich przedmiotów obowiązkowych, przewidzianych planem nauczania i programem wybranym z zestawu programów dla danej klasy i danego typu szkoły, dopuszczonych do użytku szkolnego. Podziału oddziału na grupy dokonuje się na zajęciach wymagających specjalnych warunków nauki i bezpieczeństwa z uwzględnieniem zasad określonych w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania. Liczebność uczniów w klasach określa organ prowadzący. Dyrektor szkoły odpowiada za przestrzeganie przepisów dotyczących liczby uczniów odbywających zajęcia w salach lekcyjnych. Arkusz organizacyjny jest tworzony z uwzględnieniem tych przepisów⁴³. Przerwy lekcyjne w szkołach zazwyczaj trwają 5 i 10 minut, w tym dwie po 15 lub 20 minut w zależności od organizacji zajęć⁴⁴.

⁴⁰ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, op. cit., art.68.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28.2.2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz. U. z 2023 r. poz. 2736), § 17.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Statut Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Świeciu tekst jednolity zatwierdzony uchwałą Rady Pedagogicznej Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 1/04/19/20 z 30.04.2020 r.

4. Proces resocjalizacji w izolacyjnych placówkach dla nieletnich

Resocjalizacja jest rozumiana zazwyczaj jako system działań, który zajmuje się problemami dysfunkcji, defektów czy niedorozwojów motywacyjnych powiązanych przede wszystkim z wadami środowiska społecznego i kulturalnego dzieci i młodzieży oraz niekorzystnymi czynnikami biopsychicznymi ich społecznego rozwoju. Zdaniem M. Grzegorzewskiej resocjalizacja to cel ostateczny pedagogiki specjalnej polegający na przywróceniu jednostce niedostosowanej społecznie możliwego do osiągnięcia dla niej poczucia normalności, usprawnienia jej, uzbrojenia w wiedzę, umiejętności uzdalniające ją do pracy użytecznej społecznie, a więc umożliwienie jej włączenia się w nurt otaczającego ją życia społecznego⁴⁵. W przypadku nieletnich przebywających w zakładach poprawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, a także schroniskach dla nieletnich, zgodnie z dyrektywą ogólną dobra dziecka z art. 3 ust.1 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, należy kierować się przede wszystkim ich dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletnich oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełniania przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletnich, uwzględniając przy tym interes społeczny. W postępowaniu z nieletnimi bierze się pod uwagę właściwości i warunki osobiste takie jak: wiek, stan zdrowia, poziom rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru oraz sytuację rodzinną, warunki wychowania i charakter środowiska, przyczyny i stopień demoralizacji⁴⁶. Celami resocjalizacji są: odrzucanie zachowań antagonistyczno-destrukcyjnych, uruchomienie prawidłowych mechanizmów socjalizacyjnych, prospołecznych, naprawa moralna, etyczna, kulturowa, obyczajowa, ukształtowanie w odpowiedni sposób mechanizmów kontroli wewnętrznej, czyli sumienia oraz kształtowanie odpowiedzialności. W celu prawidłowej i efektywnej realizacji procesu resocjalizacji społecznie niedostosowanych niezbędne jest dobranie trafnych metod i środków pracy dydaktycznej, zmierzających do możliwie największej optymalizacji poziomu rozwoju, przygotowania do pracy i użytecznego życia w społeczeństwie⁴⁷.

Dzieci i młodzież, która jest kierowana do zakładu poprawczego, okręgowego ośrodka wychowawczego czy schroniska dla nieletnich, charakteryzuje się bardzo niekorzystnymi dla prowadzenia działalności dydaktycznej i wychowawczej

⁴⁵ M. Grzegorzewska, *Pedagogika specjalna*, Warszawa 1964, s. 31.

⁴⁶ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, op. cit., art. 3.

⁴⁷ H. Gąsior, *Proces nauczania społecznie niedostosowanych*, [w:] *Nauczanie społecznie niedostosowanych*, Katowice 1992, s. 45.

cechami: opóźnieniem w realizowaniu obowiązku szkolnego, ogólnym zaniedbaniem pedagogicznym, negatywnym stosunkiem do nauki szkolnej oraz obniżonym poziomem inteligencji, zwiększonym poziomem neurotyzmu i silnymi defektami w zakresie empatii. W stosunku do tak specyficznej populacji nauczyciele szkoły resocjalizującej stosują programy nauczania realizowane w szkolnictwie powszechnym, przygotowując uczniów do powszechnego sprawdzianu i egzaminu, choć szkoła przy zakładzie resocjalizacyjnym stawia sobie także inne cele, zaś przed nauczycielami staje zadanie dostosowania ogólnych programów i metod nauczania do potrzeb nauczania resocjalizującego⁴⁸.

W celu pełniejszego realizowania zasad kształcenia resocjalizującego, obejmującego proces nauczania, wychowania i oddziaływań interwencyjnych nauczyciele modyfikują programy nauczania i dostosowują je do swoich potrzeb oraz specjalnych potrzeb wychowanków. Wykorzystują w pierwszej kolejności te elementy, które umożliwiają uczniom niedostosowanym naukę poprawnego i swobodnego czytania, wypowiedzania się, zdobywanie rzetelnej wiedzy.

Oceny uzyskiwane przez uczniów powinny mieć przede wszystkim funkcję stymulacyjną i wychowawczą. W ten sposób uczeń uświadamia sobie nie własne braki, ale to czego już się nauczył i tym samym motywuje się do dalszej nauki i osiągania pozytywnych stopni. Dzięki właściwie zorganizowanemu procesowi dydaktycznemu i powiązaniu go z działaniami czysto wychowawczymi, szkoła umożliwia uczniom poszukiwanie prawdy, przezwyciężanie lenistwa myślowego, poznanie swoich uzdolnień i rozszerzanie zainteresowań, przyswojenia wiedzy z uwzględnieniem potrzeb i możliwości, uczy poszukiwania informacji. Odbywać się to powinno na wszystkich lekcjach, zwłaszcza prowadzonych aktywnymi metodami, w kołach zainteresowań, w pracy indywidualnej z uczniem⁴⁹. W zakresie rozwoju moralnego, podczas wszystkich zajęć, zwłaszcza zajęć z wychowawcą, szkoła resocjalizująca powinna uczyć myślenia wartościującego, umiejętności oceny własnych zachowań, odwagi cywilnej, świadomego posłuszeństwa i respektowania norm społecznych, autentyczności działań, otwartości i ufności. Metodą w osiąganiu tych cech jest kształtowanie w pracy punktualności wykonania, nakładu i formy jej prezentacji⁵⁰.

Powyższe działania znajdują się w opracowanym przez nauczycieli programie wychowawczym szkoły, który ustawodawca definiuje w art. 26 Prawa

⁴⁸ Z. Bartkowiak, *Pomoc terapeutyczna nieletnim agresorom i ofiarom agresji w zakładach resocjalizacyjnych*, Lublin 2001, s. 12.

⁴⁹ S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1993, s. 166.

⁵⁰ C. Czapów, *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*, Warszawa 1978, s.86.

oświatowego. Ich rodzaj odpowiada potrzebom środowiska szkolnego i jest regularnie weryfikowany. Program pracy wychowawczej szkół jest oparty o założenia wynikające z realizacji podstawowych procesów resocjalizacyjnych, do których można zaliczyć: diagnozę i prognozę, kształtowanie osobowości wychowanka, oddziaływania socjotechniczne, likwidację zaniedbania pedagogicznego i negatywizmu szkolnego, kształtowanie szacunku dla pracy i aktywności społecznej, rozwijanie zdrowia i sprawności fizycznej, umiejętne korzystanie z czasu wolnego, kształtowanie patriotyzmu i przyjaźni, budzenie zainteresowania kulturą, sztuką i życiem społecznym, przygotowanie do życia w rodzinie i readaptacji społecznej⁵¹.

W zakresie zbierania materiału niezbędnego do określenia diagnozy i prognozy, nauczyciele i wychowawcy, a także psycholodzy i pedagodzy powinni do wytworzenia takich sytuacji wychowawczych, w których możliwe będzie wszechstronne poznanie wychowanka. Najczęściej stosowane są rozmowy kierowane, badanie historii życia, analiza relacji w ramach środowiska rodzinnego i koleżeńskiego, obserwacja ucznia na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez uczniów przyjętych norm, zawierania kontaktów koleżeńskich, adaptacji w zespole klasowym, stosunku do kolegów i przełożonych, przestrzegania higieny osobistej, aktywności na lekcjach, koncentracji uwagi, stopnia zaniedbania pedagogicznego, nałogów, stosunku do popełnionych przestępstw, samooceny ucznia. W ramach organizacji procesu doradztwa wychowawczego nauczyciele powinni uświadamiać wychowankowi jego niedociągnięcia w zachowaniu, ukazać mu braki w materiale nauczania, przedstawić korzyści płynące z właściwej orientacji zawodowej, omówić z nim jego potrzeby intelektualne i potrzebę bliskich kontaktów rodzinnych⁵².

Dążąc do eliminowania destrukcyjnej działalności uczniów kadra szkoły powinna analizować sytuację w zespole klasowym pod kątem występowania przejawów zachowań właściwych „drugiemu życiu” i podejmować przeciwdziałania temu zjawisku poprzez kształtowanie właściwych postaw koleżeńskich, ukazywanie korzyści płynących z przestrzegania obowiązujących norm i zwyczajów społecznych oraz nagradzanie postaw prospołecznych, wyrabianie przekonania o szkodliwości palenia, nadużywania alkoholu, narkotyzowania się, tatuowania i samouszkodzenia ciała⁵³.

⁵¹ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, op. cit., art. 26.

⁵² A. Jaworska, *Leksykon resocjalizacji*, Warszawa 2012, s. 12.

⁵³ L. Pytka, *Teoretyczne problemy diagnozy w wychowaniu resocjalizującym*, Warszawa 1986, s. 18.

Dydaktyka uczniów społecznie niedostosowanych to jeden z najważniejszych obszarów działalności szkoły resocjalizującej. Ważność jego zasadza się przede wszystkim na tym, iż to właśnie w szkole wychowankowie po raz pierwszy w życiu przeżyli porażki, to szkołę i nauczycieli często obwiniają za swoje niepowodzenia. Dzięki umiejętnie prowadzonemu procesowi dydaktycznemu, dzięki właściwie dobranym technikom i metodom nauczania, uczniowie szkół przy ośrodkach resocjalizacyjnych systematycznie i efektywnie nadrabiają opóźnienia i zaległości w nauce, a wielu z nich, dzięki ukończeniu szkoły podstawowej i zasadniczej szkoły zawodowej, uzyskuje możliwość kształcenia się na wyższym etapie edukacyjnym⁵⁴.

5. Podsumowanie

Pomimo jednoznacznych gwarancji zawartych w obowiązującym porządku prawnym – w szczególności w art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który zapewnia każdemu prawo do nauki⁵⁵, oraz w art. 35 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, który określa obowiązek szkolny do ukończenia 18. roku życia – zapewnienie realnego, a nie tylko formalnego, dostępu do edukacji nieletnim przebywającym w placówkach resocjalizacyjnych wciąż napotyka istotne trudności praktyczne. Dotyczą one zarówno uwarunkowań organizacyjnych, jak i systemowych. Wśród nich wymienić należy m.in. braki kadrowe (szczególnie w zakresie specjalistów – pedagogów, psychologów, terapeutów), niedostosowanie infrastruktury edukacyjnej do potrzeb wychowanków, jak również ograniczenia programowe i strukturalne, które uniemożliwiają skuteczne zindywidualizowanie procesu nauczania.

Dodatkowo, charakterystyka populacji nieletnich umieszczanych w placówkach resocjalizacyjnych – często z głębokimi deficytami poznawczymi, emocjonalnymi oraz opóźnieniami edukacyjnymi – wymaga stosowania specjalnych środków dydaktycznych i wychowawczych, które jednak nie zawsze są wdrażane w praktyce. Co więcej, obowiązujące rozporządzenia i ustawy odnoszą się do potrzeby indywidualizacji nauczania niemal wyłącznie w kontekście uczniów z orzeczeniem o niepełnosprawności, pomijając tym samym grupę wychowanków dotkniętych tzw. niedostosowaniem społecznym i pedagogicznym.

W tym kontekście należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 4 ustawy – Prawo oświatowe, system oświaty ma zapewniać indywidualizację pracy

⁵⁴ S. Kunowski, op. cit., Warszawa 1993, s. 124.

⁵⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r., op. cit., art. 70.

z uczniem⁵⁶, a zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich – podstawową zasadą postępowania z nieletnimi jest działanie zgodne z ich dobrem⁵⁷. Tymczasem w praktyce edukacja w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich bywa sprowadzana do mechanicznego realizowania podstawy programowej, co nie odpowiada rzeczywistym potrzebom tej szczególnej grupy uczniów.

Z powyższych powodów zasadne jest podjęcie konkretnych działań legislacyjnych i organizacyjnych. Po pierwsze, należałoby nowelizować zarówno ustawę – Prawo oświatowe, jak i ustawę o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, wprowadzając ustawowy obowiązek tworzenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych (IPET) nie tylko dla uczniów z orzeczeniem o niepełnosprawności, ale także dla wychowanków z rozpoznanymi deficytami społecznymi i edukacyjnymi. Aktualny stan prawny przewiduje bowiem taką możliwość jedynie dla dzieci i młodzieży z orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej⁵⁸, co stanowi poważne ograniczenie w kontekście placówek resocjalizacyjnych.

Wskazane jest doprecyzowanie art. 35 ustawy – Prawo oświatowe oraz art. 108 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich w zakresie kontynuowania edukacji przez osoby pełnoletnie przebywające w placówkach. Obecny brak jednoznacznych regulacji w tej materii skutkuje prawną nieczytelnością i może prowadzić do arbitralnych decyzji dyrektorów ośrodków lub szkół. W praktyce oznacza to, że część wychowanków – mimo wyraźnego zapisu o powszechności prawa do nauki – jest wykluczana z dalszej edukacji po osiągnięciu pełnoletności, nawet jeśli kontynuacja nauki mogłaby mieć kluczowe znaczenie w ich procesie reintegracji społecznej⁵⁹.

Konieczne jest stworzenie przez Ministra Sprawiedliwości i ministra właściwego do spraw oświaty wspólnych standardów edukacyjnych dla placówek resocjalizacyjnych. Dokument ten powinien obejmować m.in. minimalne wymogi kadrowe i lokalowe, wytyczne dotyczące organizacji nauczania, model współpracy szkoły z personelem wychowawczym oraz zasady kształcenia zawodowego zorientowanego na lokalny rynek pracy. Właściwie zorganizowany system

⁵⁶ Ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe, op. cit., art. 1.

⁵⁷ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, op. cit., art. 3.

⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9.8.2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1578), § 6.

⁵⁹ Ustawa z 9.6.2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, op. cit., art. 108.

edukacyjny w placówkach resocjalizacyjnych ma potencjał stać się nie tylko narzędziem przekazywania wiedzy, ale przede wszystkim środkiem przywracania godności, wzmacniania poczucia sprawczości i łamania cyklu wykluczenia. Aby jednak tak się stało, konieczne jest odejście od edukacji pojmowanej jako formalność na rzecz modelu wspierającego, zintegrowanego i ukierunkowanego na rzeczywisty rozwój młodego człowieka.

Bibliografia

- Bartkowiak Z., Pomoc terapeutyczna nieletnim agresorom i ofiarom agresji w zakładach resocjalizacyjnych, Lublin 2001.
- Czapów C., Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki, Warszawa 1978.
- Gąsior H., Proces nauczania społecznie niedostosowanych [w:] Nauczanie społecznie niedostosowanych, Katowice 1992.
- Góralczyk E., Diagnoza społeczna funkcjonowania Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii z uwzględnieniem form pracy i pomocy wychowankom, analiza potrzeb i problemów wychowanków oraz kadry ośrodków, Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii Ośrodka Rozwoju Edukacji, Warszawa 2011.
- Grzegorzewska M., Pedagogika specjalna, Warszawa 1964.
- Jaworska A., Leksykon resocjalizacji, Warszawa 2012.
- Karbowniczek J., Klim- Klimaszewska A., Edukacja wczesnoszkolna w teorii i w praktyce, Warszawa 2017.
- Kobes P., Orzekanie i wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec nieletnich w Polsce, Warszawa 2015.
- Kunowski S., Podstawy współczesnej pedagogiki, Warszawa 1993.
- Ledwoch B., Giza M., Specyfika pracy terapeutycznej w zakładach resocjalizacyjnych dla nieletnich [w:] Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Pedagogia-Psychologia, 17/2004, Lublin 2004.
- Łobocki M., W poszukiwaniu skutecznych form wychowania, Warszawa 1990.
- Noszczyk-Bernasiewicz M., Bernasiewicz M., Sytuacja szkolna nieletnich w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich: analiza jakościowa, Katowice 2012.
- Pytko L., Teoretyczne problemy diagnozy w wychowaniu resocjalizującym, Warszawa 1986.
- Rostańska E., Proces a rezultat. Bazowe i docelowe składniki przestrzeni edukacyjnej [w:] Współczesna edukacja. Wielopłaszczyznowość zadań, red. J. Skibska, J. Wojciechowska, Kraków 2016.
- Staniaszek M., Kubiak D., Instytucjonalny system resocjalizacji nieletnich w Polsce, Łódź 2014.

- Statut Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Świeciu tekst jednolity zatwierdzony uchwałą Rady Pedagogicznej Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 1/04/19/20 z 30.04.2020 r.
- Waśkowicz W., Kształcenie zawodowe na terenie placówek resocjalizacyjnych w schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych, Rzeszów 2019.

Propozycja cytowania: Ł. Sitkowski, Prawo do nauki nieletniego w placówkach resocjalizacyjnych, Młody Jurysta 2025, nr 1, s. 37–55.